

DE Bölcsészettudományi Kar
Szlavisztikai Intézet

***Ny. A. Bergyajev és V. V. Rozanov Dosztojevszkij nyomában
„A nagy inkvizítor” című poéma megközelítései***

37. Országos Tudományos Diákköri Konferencia

Témavezető

Dr. Regéczi Ildikó

Egyetemi docens

DE BTK Szlavisztikai Intézet

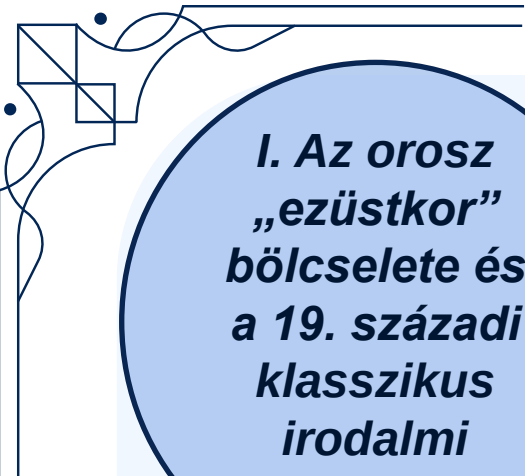
Készítette

Kádár Anna Katalin

DE BTK

I. évfolyam Néprajz (MA); Orosz (BA)

Szeged, 2025. 04. 16.

**I. Az orosz
„ezüstkör”
bölcselete és
a 19. századi
klasszikus
irodalmi
örökség**

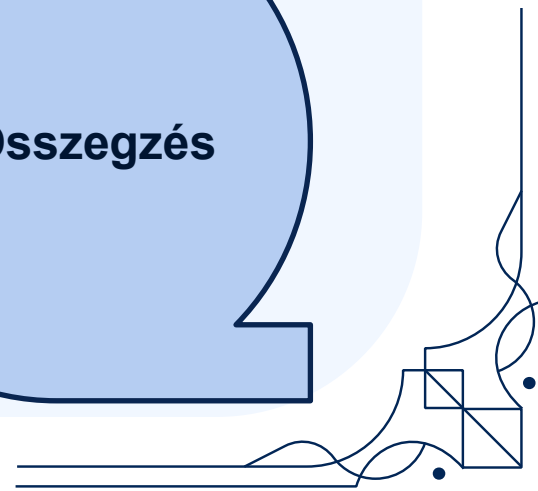
**II. Bergyajev és
Rozanov
Dosztojevszkij-
receptiója**
*Kultúrtörténeti
elmélkedések „A nagy
inkvizítor” című poéma
összefüggésében*

**III. A *szerzőség*
kérdésre
Bergyajev és
Rozanov
Dosztojevszkij-
olvasata
kapcsán**

**IV. Bergyajev és
Rozanov *szabadság-
értelemzése***

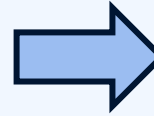
**V. A *jó* és a *rossz*
fogalmak közötti
különbségtétel
Bergyajev és
Rozanov
bölcseletében**

VI. Összegzés

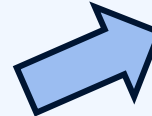
I. Az orosz „ezüstkor” bölcselete és a 19. századi klasszikus irodalmi örökség

a Bűn és bűnhődés interpretációja

*a szabadság jelentése központi
témaelem*

„Ezüstkor”

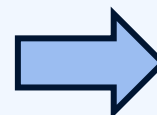

1.) hanyatlástörténet

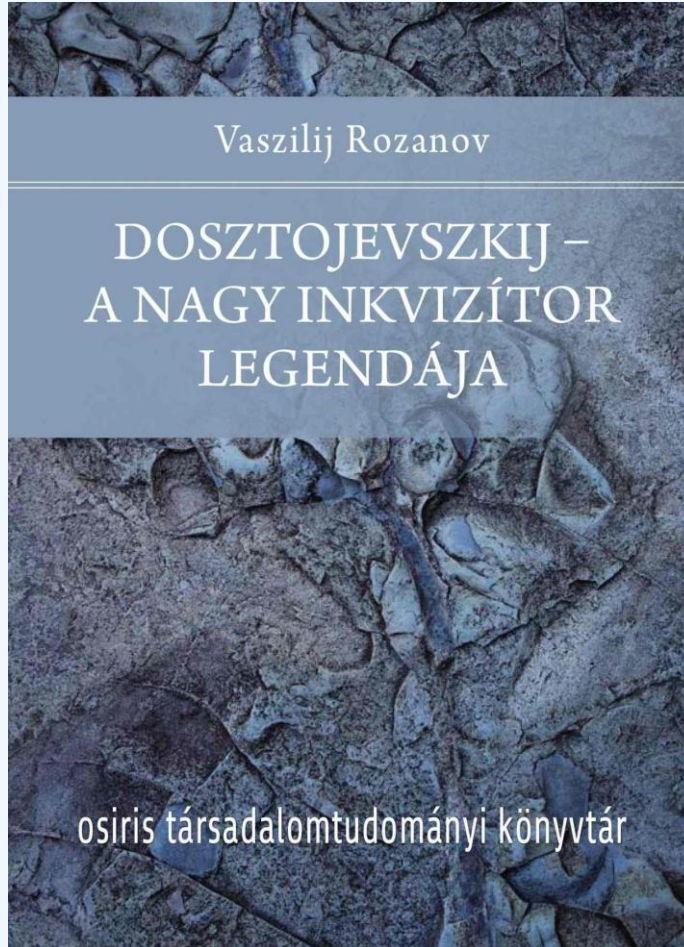
2.) az „Aranykor” a forrása

irodalmi elemzés helyett/mellett

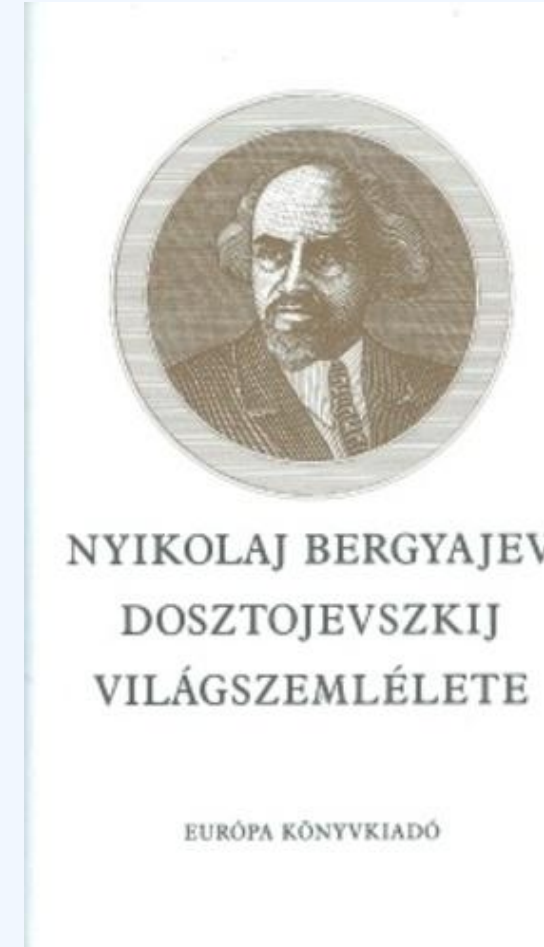

önálló filozófiai meggyőződés

1891
1894

1921

vallásfilozófia

Bergyajev: „dosztojevszkiji éra”
a poémát – Rozanov nyomán
Legendának nevezi

az egyházak
szerepe

Бердяев: *Христос и мир.*
Ответ В. В. Розанову (1910)

a női elv
szerepe az
orosz
történelemben

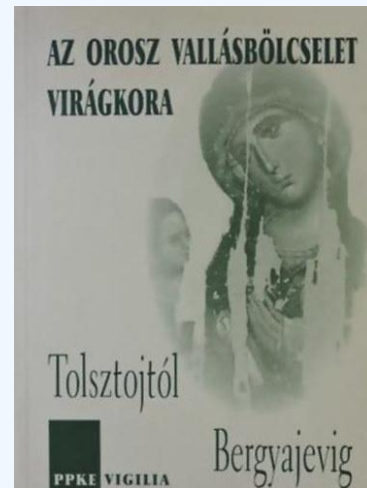
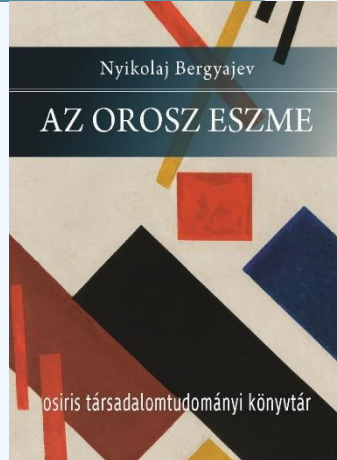
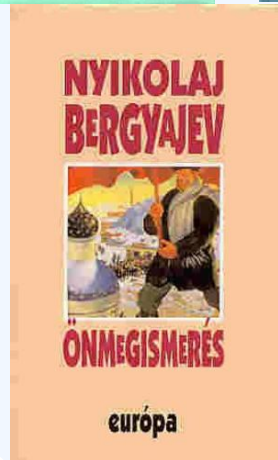
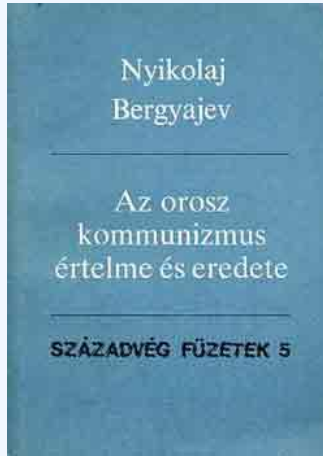
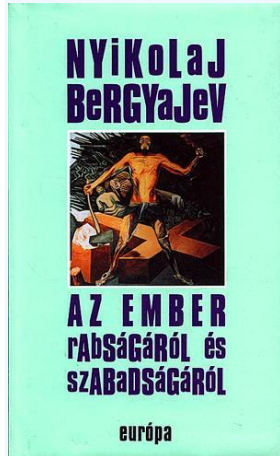
Розанов: женственное начало

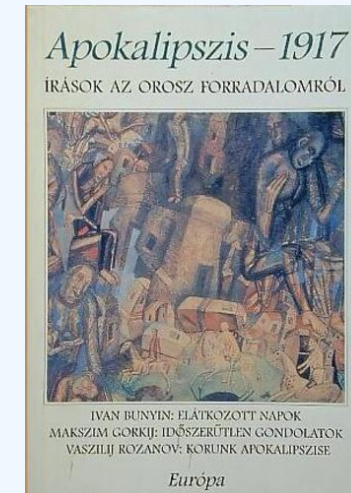
Бердяев : О «вечно бабьем» в
русской душе (1914)

Bergyajev, Ny.: Az orosz lélek
„örök asszonyiságáról”. In.: *Örök
női archetípusok*. Szerk.: Fonalka
Mária. Debrecen, Egyetemi Kiadó,
2007.

Bergyajev

Rozanov

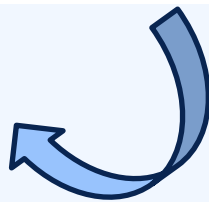
III. A **szerezőség** kérdésre Bergyajev és Rozanov Dosztojevszkij-olvasata kapcsán

**Roland
Barthes**

**Michel
Foucault**

„A Karamazov testvérek karaktereihez képest **előkészítő jellegűeknek** tekinthetjük az előző regényekben megismert jellemeket: Ivan Karamazov végső és **legteljesebb formában azt a típust fejezi ki, amely már korábban is kirajzolódott előttünk** erre vagy arra elmozdulva, hol mint Raszkolnyikov és Szvidrigajlov (*Bűn és bűnhődés*) [...]

/Rozanov 2022: 17./

„Raszkolnyikov csak önmagával néz szembe, s így ismeri fel az emberi természet határait, ő saját magán kísérletezik. A „sötét” Raszkolnyikov Sztavroginhoz vagy Ivánhoz képest még nem „rejtély”. Ez még csak egy stádiumot jelent az ember sorsában, az emberi önkényesség útján, s ez a stádium megelőzi Sztavrogint és Ivan Karamazovot, még nem olyan bonyolult.

/Bergyajev 1993: 52–53./

dialogus a
dialogusban

Ivan Karamazov és
Aljosa között

az Inkvizítor és
Jézus között

Inkvizítor szavai Jézushoz: „Nem te mondtad-e akkor oly gyakran: «Szabaddá akarlak tenni benneteket.» [...] de vajon ezt óhajtottad te, ilyen szabadságot?

Aljosa félbeszakítja Ivan történetét: „Megint nem értem...”

Ivan válaszol Aljosának: „...érdemtelenül tudja be magának és társainak, hogy végre valahára legyőzték a szabadságot, és ezt azért tették, hogy boldoggá tegyék az embereket.”

Ivan folytatja a poémát, azaz ismét az Inkvizítor szólal meg: „Mert csak most, (természetesen az inkvizícióról beszél), most vált lehetővé először, hogy törődjünk az emberek boldogságával.”

/Dosztojevszkij 1997: 330./

Inkvizítor szavai Jézushoz: „Nem te mondtad-e akkor oly gyakran: «Szabaddá akarlak tenni benneteket.» [...] de vajon ezt óhajtottad te, ilyen szabadságot?

Aljosa félbeszakítja Ivan történetét: „Megint nem értem...”

Ivan válaszol Aljosának: „...érdemtelenül tudja be magának és társainak, hogy végre valahára legyőzték a szabadságot, és ezt azért tették, hogy boldoggá tegyék az embereket.”

Ivan folytatja a poémát, azaz ismét az Inkvizítor szólal meg: „**Mert csak most, (természetesen az inkvizícióról beszél), most vált lehetővé először, hogy törődjünk az emberek boldogságával.**”

/Dosztojevszkij 1997: 330./

«”Только теперь, **когда мы побороли свободу**, стало возможным помыслить в первый раз о счастье людей. Человек был устроен бунтовщиком; разве бунтовщики могут быть счастливыми?” – спрашивает он.»

/Розанов 1894: 77./

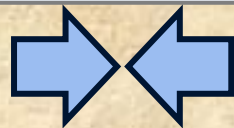
„«Csak most **(miután felülkerekedtünk a szabadságon)**, most vált lehetővé először, hogy törődjünk az emberek boldogságával. Az ember lázadónak teremtdött; hát lehetnek boldogok a lázadók?» – kérdezi.”

/Rozanov 2022: 104./

„Ki akarsz menni a világba, de üres kézzel még, a szabadságnak valamiféle ígéretével, amelyet azok együgyűségükben és velük született garázdaságukban fel sem tudnak fogni, amelytől félnek és irtóznak – mert *az ember és az emberi társadalom számára soha semmi se volt elviselhetetlenebb, mint a szabadság!* De látod ezeket a köveket ebben a forró csupasz pusztaságban? *Változtasd kenyérré őket, és az emberiség hálás, engedelmes nyájként iramlík utánad,* bár örökké rettegni fog, hogy leveszed róla a kezéd, és nem kap többé tőled kenyeret.

/Dosztojevszkij 1997: 332./

„földi kenyér”

„mennyei kenyér”

úr – szolga – szabad

/Bergyajev 1993: 242–248.; 1997. 72–74./

„Ki kell oltani az emberben mindent, ami bizonytalan, aggasztó, kíntó, [...] egyszerűvé kell tenni természetét...”

/Rozanov 2022: 120./

V. A **jó** és a **rossz** fogalmak közötti különbségtétel Bergyajev és Rozanov bölcseletében

„Vagy elfelejtetted, hogy az ember a nyugalmat, sőt akár a halált is többre becsüli, mint **a szabad választást a jó és a rossz megismerésében? Nincsen csábítóbb az ember számára, mint a lelkiismeretének szabadsága, de nincs gyötrelmesebb sem.** [...] Az embernek a szilárd ősi törvény helyett ezentúl saját magának, **szabad szívvel kellett eldöntenie, mi a jó és mi a rossz,** nem lévén más útmutatója, mint a példád – de hát nem gondoltál arra, hogy végül is elveti a példádat, és kétségbe vonja az igazságot, ha **olyan iszonyú terhet raknak rá, mint a választás szabadsága?**”

/Dosztojevszkij 1997: 334–335./

Bergyajev

Libertas maior

Libertas minor

Istenember

emberisten

Hajnády Zoltán: Sophia és Logosz. A kozmikus és a történelmi világrend organonjai. *Vallástudományi Szemle*, 2017/3. 71–85.

Rozanov

„az ember iránti szeretet”

„tökéletes megvetés”

„lángoló hit”

„szkepticizmus”

kétkedés

VI. Összegzés

önálló filozófiai meggyőződés

***szabadságértelmezés
+
jó és rossz közötti
különbségtétel***

***az antagonizmus feloldásának
csak a lehetősége jelenik meg a
poéma zárósoraiban***

Felhasznált irodalom

Aprisko, Pjotr Petrovics: F. M. Dosztojevszkij világszemlélete. In.: Uő.: *Az orosz filozófia története*. Ford.: Goretity József. Budapest, Osiris Kiadó, 2007. 367–381. o.

Aprisko, Pjotr Petrovics: Ny. A. Bergyajev perszonalista egzisztenciálfilozófiája. In.: Uő.: *Az orosz filozófia története*. Ford.: Goretity József. Budapest, Osiris Kiadó, 2007. 616–632. o.

Aprisko, Pjotr Petrovics: Talajosság, történeti-kulturális elméletek és a „bizantinizmus”. In.: Uő.: *Az orosz filozófia története*. Ford.: Goretity József. Budapest, Osiris Kiadó, 2007. 305–326. o.

Bahtyin, Mihail: *Dosztojevszkij poétikájának problémái*. Ford.: Könczöl Csaba – Szőke Katalin – Hetesi István – Horváth Géza. Budapest, Osiris Kiadó, 2001.

Barthes, Roland: A Szerző halála. In.: Uő. *A szöveg öröme. Irodalomelméleti írások*. Ford.: Babarczy Eszter – Kovács Sándor – Mihancsik Zsófia – Romhányi Török Gábor. Budapest, Osiris Kiadó, 1996. 50–55. o.

Bergyajev, Nyikolaj: *Az ember rabságáról és szabadságáról*. Ford.: Patkós Éva. Budapest, Európa Könyvkiadó, 1997.

Bergyajev, Nyikolaj: *Az orosz eszme. Az orosz gondolkodás alapvető problémái a 19. században és a 20. század elején*. Ford.: Patkós Éva. Budapest, Osiris Kiadó, 2020.

Bergyajev, Nyikolaj: *Az orosz kommunizmus értelme és eredete*. Ford.: Sz. Bíró Zoltán. Budapest, Századvég Kiadó, 1989.

Bergyajev, Nyikolaj: *Dosztojevszkij világszemlélete*. Ford.: Baán István. Budapest, Európa Könyvkiadó, 1993.

Bergyajev, Nyikolaj: *Önmegismerés*. Ford.: Gasparics Gyula – Kovács Erzsébet. Budapest, Európa Könyvkiadó, 2002.

Бердяев, Николай: *Русская идея*. Санкт-Петербург, Издательский Дом «Азбука-классика», 2008.

Чистов, К. В.: Легенда. In.: *Краткая литературная энциклопедия*.

[<https://feb-web.ru/feb/kle/kle-abc/default.asp>] [2024. 11. 2.]

Dosztojevszkij, Fjodor Mihajlovics: *A Karamazov testvérek*. I–III. kötet. Ford.: Makai Imre. Budapest, Európa Könyvkiadó, 1997.

Достоевский, Федор Михайлович: *Братья Карамазовы*.

[<https://ilibrary.ru/text/1199/p.37/index.html>] [2024. 8. 7.]

Dosztojevszkij, Fjodor Mihajlovics: Néhány magyarázó szó az alábbiakban következő Puskin-beszéd kapcsán. Ford.: Szabó Tünde. In: Kroó Katalin (Szerk.): *Bevezetés a XIX. századi orosz irodalom történetébe I.* Budapest, Bölcsész Konzorcium 2006. 169–178. o.

Dukkon Ágnes: *Az Aranykortól az Ezüstkorig. Fejezetek az orosz kritika és irodalomtudomány történetéből.* Budapest, Protea Kulturális Egyesület, 2014.

Ерофеев, Виктор: Разноцветная мозаика Розановской мысли. In.: Ерофеев, Виктор: *В. В. Розанов – Мысли о литературе.* Москва «Современник», 1989. 6–36. с.

Etkind Alekszandr: *Szodoma és psziché. Tanulmányok az ezüstkori szellemi történetéről.* Ford.: Pálfalvi Lajos. Budapest, Magyar Művészeti Akadémia, 2024.

Foucault, Michel: Mi a szerző? In.: Uő.: *Nyelv a végtelenhez.* Ford.: Erős Ferenc – Kicsák Lóránt. Debrecen, Latin Betűk, 2000. 119–145. o.

Hajnády Zoltán: *A kultúra mint emlékezet.* Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1995.

Hajnády Zoltán: *Sophia és logosz.* Debrecen, Debreceni Egyetem Kossuth Egyetemi Kiadó, 2002.

Juhász Anikó: Nyikolaj Bergyajev. Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1984.

Kiss Lajos András: A szabadság fanatikusa. Nyikolaj Bergyajev filozófiai életrajzáról. In.: Uő.: *Teóriák hálójában. Filozófiai tanulmányok.* Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2006. 215–232. o.

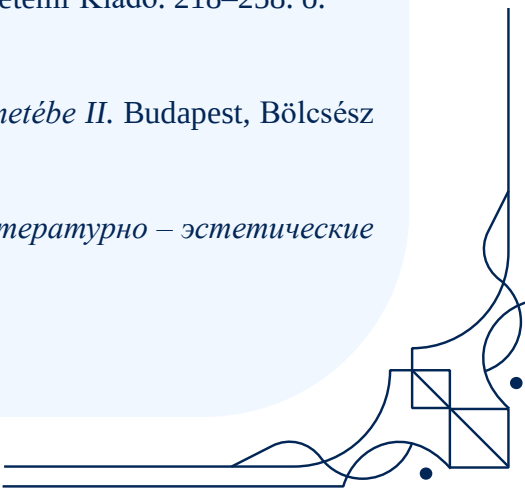
Kiss Lajos András: Töprengések az orosz filozófia sajátosságairól. *Jelenlét – Filozófiai Tanulmányok* 3. Szeged, 1994. 134–150. o.

Kovács Árpád: Szövegköziség a regényben. (A *Karamazov testvérek* értelmezéséhez). In.: Uő.: *Diszkurzív poétika.* Veszprém, Veszprémi Egyetemi Kiadó. 218–258. o.

Louth, Andrew: *Modern ortodox gondolkodók.* Ford.: Görföl Tibor. Debrecen, Görögkatolikus Metropólia, 2022.

Nagy István: A klasszikus orosz irodalom XX. századi olvasatban. In.: Kroó Katalin (Szerk.): *Bevezetés a XIX. századi orosz irodalom történetébe II.* Budapest, Bölcsész Konzorcium 2006. 699–717. o.

Николюкин, П. В.: В. В. Розанов – Литературный Критик. In.: (Szerk.): Uő.: *В. В. Розанов – Несовместимые контрасты жития. Литературно – эстетические работы разных лет.* Москва, Искусство, 1990. 5–40. с.

Patkós Éva: Utószó. In.: Rozanov, Vaszilij: *Dosztojevszkij – A Nagy Inkvizítor Legendája*. Ford.: Uő.: Budapest, Osiris Kiadó, 2022. 213–225. o.

Rozanov, Vaszilij: *Dosztojevszkij – A Nagy Inkvizítor Legendája*. Ford.: Patkós Éva. Budapest, Osiris Kiadó, 2022.

Rozanov, Vaszilij: Korunk apokalipszise. In.: Szőke Katalin (Szerk.): *Apokalipszis – 1917. Írások az orosz forradalomról*. Ford.: Vári Erzsébet. Budapest, Európa Könyvkiadó, 1997. 321–423. o.

Василий Розанов: *Легенда о Великом инквизиторе Ф. М. Достоевского. Опыт критического комментария с приложением двух этюдов о Гоголе*. 1894.

[https://fedordostoevsky.ru/pdf/rozanov_2014.pdf] [2024. 8. 7.]

Sesztov, Lev: Vakmerőség és alázatosság. In.: Török Endre (Szerk.): *Az orosz vallásbölcselet virágkora Tolsztojtól Bergyajevig*. Ford.: Baán István. Budapest – Piliscsaba, Vigilia Kiadó – PPKE Bölcsészettudományi Kar, 1999. 224–273. o.

Sz. Bíró Zoltán: Utószó. In.: Bergyajev, Nyikolaj: *Az orosz eszme*. Ford.: Patkós Éva. Budapest, Osiris Kiadó. 2020. 273–283. o.

Szigethi András: A hallgatás igéje az Ige hallgatásában. Apofázis és egzisztencialitás az orosz „reneszánsz” szellemi antropológiájában. In.: Uő.: *A szellem anyajegyei – Lermontovtól Ulickájáig*. Budapest, Protea Kulturális Egyesület. 2017. 48–52. o.

Szőke Katalin: Apokalipszis – 1917. In.: (Szerk.): Uő.: *Apokalipszis – 1917. Írások az orosz forradalomról*. Budapest, Európa Könyvkiadó, 1997. 425–440. o.

Szmirnov, Igor: *Lét és alkotás*. Ford.: Kukucska Csilla. Debrecen, Debreceni Egyetem Kossuth Egyetemi Kiadó, 2000.

Szolovjov, Vlagyimir: Előadások az Istenembségről. In.: Török Endre: *Az orosz vallásbölcselet virágkora Tolsztojtól Bergyajevig*. Ford.: Baán István. Budapest – Piliscsaba, Vigilia Kiadó – PPKE Bölcsészettudományi Kar, 1999. 68–84. o.

Степанян, Карен: *Достоевский и Сервантес. Диалог в большом времени*. Москва, Языки Славянской Культуры, 2013.

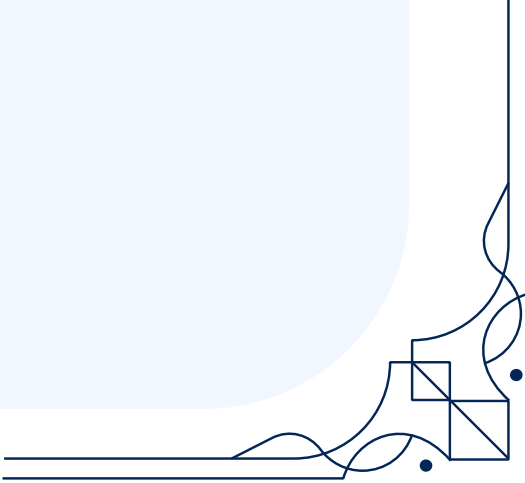
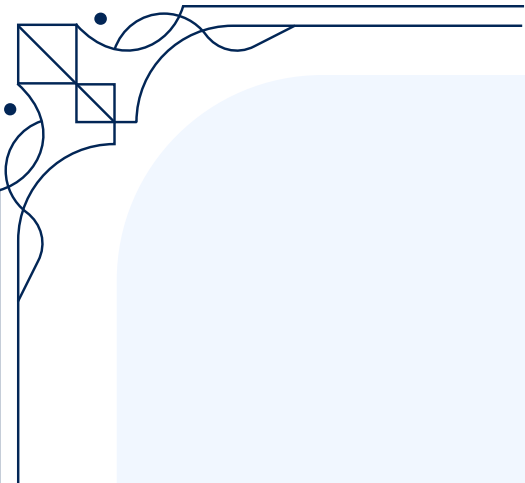
Sztyepanjan, Karen: *Shakespeare, Bahtyin és Dosztojevszkij: hősök és szerzők a kitágított valóságban*. Budapest, Magyar Művészeti Akadémia Kiadó, 2022.

Todorov, Tzvetan: Poétika (1967). Ford.: Angyalosi Gergely. In: Bókay Antal – Vilcsék Béla (Szerk.): *A modern irodalomtudomány kialakulása*. Budapest, Osiris Kiadó, 1998. 579–599. o.

Török Endre: Előljáróban. In.: Uő. (Szerk.): *Az orosz vallásbölcselet virágkora Tolsztojtól Bergyajevig*. Ford.: Baán István. Budapest – Piliscsaba, Vigilia Kiadó – PPKE Bölcsészettudományi Kar, 1999. 7–20. o.

Török Endre: Vaszilij Rozanov (1856–1919). In.: Uő. (Szerk.): *Az orosz vallásbölcselet virágkora Tolsztojtól Bergyajevig*. Ford.: Baán István. Budapest – Piliscsaba, Vigilia Kiadó – PPKE Bölcsészettudományi Kar, 1999. 163–169. o.

Vatai László: *Dosztojevszkij – A szubjektív életérzés filozófiája*. Budapest, Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, 1992.

Köszönöm szépen a megtisztelő figyelmüket!